

Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

“Non-Literal Interpretation of Scripture in the Jewish Tradition”

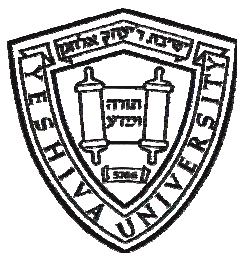
(1) ספר אמונות ודעות - מאמר שביעי אות א

(2) ספר מורה נבוכים - חלק ב פרק כה

(3) שו"ת הרשב"א חלק א סימן ט

(4) רמב"ן על בראשית פרק ט פסוק יב

(5) אבן עזרא הקדמה לתורה

Rabbi Jeremy Wieder
י"ד חשוון תשס"ז • 11/5/06

1 ספר אמונות ודעות - מאמר שביעי - אות א

אומר תחלה, כי מן הידוע באמתות הדברים שכל דבר שנמצא במקרא הרי הוא כפשוטו, זולתי מה שאי אפשר לפרשו כפשוטו מחמת אחת מארבע סבות, או מפני שהחוש דוחה אותו, כעין אמרו ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל חי, והרי רואים אנו השור והאריה שאינם ילודי אשה, לכן צריך שנדע שאין הדבר אמור אלא בבני אדם. או שהשכל דוחה אותו, כאמרו כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא, והרי האש ברואה וזקוקה [לחומר] ופעמים נכבית, ואין השכל מקבל שיהא הוא כך, ולכן מוכרח שתהא מלה נסתרת בלשון שנקמתו כאש אכלה, וכמו שנאמר כי באש קנאתי תאכל כל הארץ. או שיש מקרא מפורש הסותרו צריך לבאר את שאינו מפורש, כגון אמרו לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה, ואמר ובחוננו נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים, ומה שמתאם בין שני הפסוקים, שאין לנסות את ה' אם יכול הוא על כך אם לאו, כאותם שאמרו וינסו אל בלבכם לשאל אכל לנפשם וידברו באלהים אמרו היוכל אל לערוך שלחן במדבר ועליהם אמר אשר נסיתם במסה, אבל שיבחן האדם ערכו לפני ה' אם ראוי שיעשה לו אות פלאי אם לאו, כמו ששאל גדעון אנסה נא רק הפעם בגזה וכמו ששאל חזקיהו וזולתם הרי זה מותר. וכן כל מה שנאמר לנו במסורת שיש בו תנאי נפרשהו פירוש המתאים למסורת האמתית, כמו שנאמר לנו כי המלקות הם תשע ושלישים מלקיות וכתוב ארבעים יכנו. לפיכך אנו סוברים שהם שלשים ותשע אלא שסכמן הכתוב, כדרך שסכם במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה ארבעים שנה וגו' ולא היו אלא תשע ושלישים כי השנה הראשונה לא נכללה באותו העונש, וכיון שהסבות הגורמות להסברת הפסוקים הם ארבעה אלה, ואין להם חמישי ומצאנו תחית המתים שאין החוש דוחה אותו, לפי שאין אנו אומרים שיחיו מאיליהם, אלא אומרים אנו כי בוראם יחיה אותם. וגם אין השכל דוחה אותו, מפני שהחזרת דבר שכבר היה ונתפרד קרוב למושכל יותר מבריאת יש מאין. וגם אין פסוק אחר המונעו, אלא הפסוק מחזקו, כמו שפירש בעולם הזה בהחיות בן האשה הצרפית והשונמית. ואין במסורת מה שמחייב להוציאו מפשטו, אלא כל דברי חכמים מחזקים אותו, לפיכך חובה להניחו כמות שהוא כפשט הכתוב שה' יחיה מתי עמו בזמן הישועה, ואין להסבירו לאופן אחר, כל שכן כאשר המקומות שנזכרה תחית המתים משמען שהיא בעולם הזה דוקא. והנה הקדמתי דבר זה כפתיחה:

The Book of Beliefs and Opinions Section VII, 1 (Sa'adyah Gaon)

And so I declare, first of all, that it is a well known fact that every statement found in the Bible is to be understood in its literal sense except for those that cannot be so construed for one of the following four reasons. It may, for example, be rejected by the observation of the senses, such as the statement, "And the man called his wife's name Eve; because she was the mother of all living" (Gen. 3:20), whereas we see that the ox and the lion are not the offspring of womankind. Hence we must conclude that the implication of the statement embraces human descendants only.

Or else the literal sense may be neglected by reason such as that of the statement, "For the Lord thy God is a devouring fire, a jealous God" (Deut. 4:24). Now fire is something created and defective, for it is subject to extinction. Hence it is logically inadmissible that God resemble it. We must, therefore, impute to this statement the meaning that God's punishment is like a consuming fire, in accordance with the remark made elsewhere in Scripture, "For all the earth shall be devoured with the fire of My jealousy (Zeph. 3:8)

Again, [the literal meaning of a Biblical statement may be rendered impossible] by an explicit text of a contradictory nature, in which case it would become necessary the first statement in a non-literal sense ... Finally, any Biblical statement to the meaning of which Rabbinic tradition has attached a certain reservation is to be interpreted by us in keeping with this authentic tradition ... There exist, then, only four possible reasons for a non-literal interpretation of the verses of Sacred Writ, there being no fifth ...

Translation: S. Rosenblatt)

דע כי אין בריחתנו מן המאמר בקדמות העולם מפני הכתובים אשר באו בתורה בהיות העולם מחודש - כי אין הכתובים המורים על חידוש העולם יותר מן הכתובים המורים על היות האלוה גשם; ולא שערי הפרוש שתומים בפנינו ולא נמנעים לנו בענין חידוש העולם, אבל היה אפשר לנו לפרשם, כמו שעשינו בהרחקת הגשמות; ואולי זה היה יותר קל הרבה, והיינו יכולים יותר לפרש הפסוקים ההם ולהעמיד קדמות העולם, כמו שפרשנו הכתובים והרחקנו היותו ית' גשם. ואמנם הביאנו שלא לעשות זה ושלא נאמינהו - שתי סיבות. האחת מהם - שהיות האלוה בלתי גוף התבאר במופת, ויתחייב בהכרח שיפורש כל מה שיחלוק על פשוטו המופת, ויודע שיש לו פרוש בהכרח; וקדמות העולם לא התבאר במופת, ואין צריך שיודחו הכתובים ויפורשו מפני הכרעת דעת שאפשר להכריע סותרו בפנים מן ההכרעות; וזה - סיבה אחת. והסיבה השנית - כי האמינו שהאלוה בלתי גשם לא יסתור לנו דבר מיסודי התורה, ולא יכזיב מאמר כל נביא, ואין בו אלא מה שיחשבו הפתאים שבזה כנגד הכתוב - ואינו כנגדו, כמו שבארנו, אבל הוא כונת הכתוב! אבל אמונת הקדמות על הצד אשר יראה אותו אריסטו, שהוא על צד החיוב, ולא ישתנה טבע כלל ולא יצא דבר חוץ ממנהגו - הגנה היא סותרת הדת מעיקרה, ומכזבת לכל אות בהכרח, ומבטלת כל מה שתיחל בו התורה או תפחיד ממנו - האלוהים, אלא יפורשו האותות גם כן, כמו שעשו בעלי התוך מן הישמעאלים ויצאו בזה למין מן ההזיה. אמנם אם יאמן הקדמות לפי הדעת השני אשר בארנונו - והוא דעת אפלטון - והוא, שהשמים גם כן היום נפסדים - הדעת ההוא לא יסתור יסודי התורה ולא תמשך אחריו הכזבת האותות, אבל העברתם, ואפשר שיפורשו הכתובים על פיו, וימצאו לו דמיונות רבות בכתובי ה'תורה' וזולתם, שאפשר להתלות בהם, וגם יהיו לראיה. אבל אין ההכרח מביא אותנו לזה, אלא אם התבאר הדעת ההוא במופת; אמנם כל עת שלא יתבאר במופת, לא זה הדעת ניטה אליו, ולא הדעת ההוא גם כן נביט אליו כלל, אבל נבין הכתובים כפשוטיהם, ונאמר, כי התורה הגידתנו ענין, לא יגיע כוחנו להשגתו, והאות מעיד על אמינות טענותינו:

Guide to the Perplexed, II:25 (Maimondes)

WE do not reject the Eternity of the Universe, because certain passages in Scripture confirm the Creation; for such passages are not more numerous than those in which God is represented as a corporeal being; nor is it impossible or difficult to find for them a suitable interpretation. We might have explained them in the same manner as we did in respect to the Incorporeality of God. We should perhaps have had an easier task in showing that the Scriptural passages referred to are in harmony with the theory of the Eternity of the Universe if we accepted the latter, than we had in explaining the anthropomorphisms in the Bible when we rejected the idea that God is corporeal. For two reasons, however, we have not done so, and have not accepted the Eternity of the Universe. First, the Incorporeality of God has been demonstrated by proof: those passages in the Bible, which in their literal sense contain statements that can be refuted by proof, must and can be interpreted otherwise. But the Eternity of the Universe has not been proved; a mere argument in favour of a certain theory is not sufficient reason for rejecting the literal meaning of a Biblical text, and explaining it figuratively, when the opposite theory can be supported by an equally good argument.

Secondly, our belief in the Incorporeality of God is not contrary to any of the fundamental principles of our religion: it is not contrary to the words of any prophet. Only ignorant people believe that it is contrary to the teaching of Scripture: but we have shown that this is not the case: on the contrary, Scripture teaches the Incorporeality of God. If we were to accept the Eternity of the Universe as taught by Aristotle, that everything in the Universe is the result of fixed laws, that Nature does not change, and that there is nothing supernatural, we should necessarily be in opposition to the foundation of our religion, we should disbelieve all miracles and signs, and certainly reject all hopes and fears derived from Scripture, unless the miracles are also explained figuratively. The Allegorists amongst the Mohammedans have done this, and have thereby arrived at absurd conclusions. If, however, we accepted the Eternity of the Universe in accordance with the second of the theories which we have expounded above (ch. xxiii.), and assumed, with Plato, that the heavens are likewise transient, we should not be in opposition to the fundamental principles of our religion: this theory would not imply the rejection of miracles, but, on the contrary, would admit them as possible. The Scriptural text might have been explained accordingly, and many expressions might have been found in the Bible and in other writings that would confirm and support this theory. But there is no necessity for this expedient, so long as the theory has not been proved. As there is no proof sufficient to convince us, this theory need not be taken into consideration, nor the other one: we take the text of the Bible literally, and say that it teaches us a truth which we cannot prove: and the miracles are evidence for the correctness of our view. (Translation: M. Friedlander)

3 שו"ת הרשב"א חלק א סימן ט

שאלתני על ענין מה שבא בפירושי ההגדות שפרשתי אני כי לדעת רבותינו ז"ל יש לעולם קצב. ועלה בלבך סתירה זה ממה שכתב הרמב"ם ז"ל ובקשת הראיה על דברי זולתו ז"ל.

דע נכבדנו כי אלו הדברים כלם וכיוצא בהן אילו היינו באים לדון עליהם מצד החקירה האנושית ולפסוק אותם מן הסברה באמת החקירה תנצח שאין קצב לעולם. לפי שאין החקירה לקוחה אלא מן המורגש ומנהג הטבע. ואנו רואים הגלגלים בלי משתנים כלל מיום הבראם וכן הארץ בכללה הולכת על מנהג אחד תמיד. אבל באמת כל מי שטוען כן אינו אלא מצד הקבלה המסורה בידן של ישראל מפי חכמיהם עם הוראת המקראות. וכל שהקבלה או הנבואה הנחתו לא תנצחו החקירה כי החקירה למטה מן הנבואה ... ויותר מזה אני רואה מן התמה בדבריהם שהם באמת מודים שאין חקירתם משגת לאמתת טבע הנמצאות כי יש לכל גוף מן הנבראים סגולות לא נודעו להם סבותם. כמשיכת האבן השואבת את הברזל בלי שידבק גוף ואחר כך יטוט הברזל אחר מקום הסדן הקבוע בשמים ויפנה אליו ולפניו ינוח. היש דבר יוצא מגדר הטבע יותר מזה שיתנועע בעל גוף דומם בלי אמצעות גוף אחר מניעו ושיהפך הברזל פניו אל הסדן. באמת אם סופר זה לארסטו היה מכזיבו בלי ספק לולי שנתפרסם הענין פרסום רב. ואחר שהתקיים אצלו הענין הוא חוזר לבקש מן הטענות ומתחכם עליהם ...

ודע כי כל חכם מחכמי תורתנו החסידים כשיראה דברי הפלוסופים וישר בעיניו דרכם כשהוא מגיע אצל הכתובים המורים כהפכם פרש אותם בענין שיהיה נאות לחקירה הפילוסופית ומשים ענין המקראות משל. לפי שאין דוחק אותו ענין נבואי או מצוה. אבל כשהוא מגיע אצל חכמי ישראל יפרש המקראות כצורתן ואף על פי שהחכמה הפילוסופית סותרת אותם. כענין תחיית המתים שאין הכתובים מוכרחים בו הכרח נחתך ויש לפרש כל המקראות בדרך משל. כענין המקראות שבאו יותר מבוארים בענין מתי יחזקאל. ואלא שהכריחם הכרח הקבלה המפורסמת באומה. ובמקום הזה יודה שהקבלה תבטל החקירה הפילוסופית. ואז תהיה לנו הוראה ממנו שאין משגיחין בחקירה כנגד הקבלה. לפי שחכמת השם למעלה מחקירתנו ...

ואני איני מאשים אחד מן הפלוסופים בבטולם הענינים האלו כלם לפי שלא יכריחם דבר נבואי ולא קבלת חכם מחכמיהם. כמו שלא אאשים אחד מבני עמנו בשאינו מפרש קצת מן הכתובים כפשוטיהם להתחייב אצלו כי הוא משל מפני שהענין רחוק אצלו לפי הנחת השכל. ולמה נאשים אותו על ככה ועל כרחנו יש לו להודות בהרבה מקומות שדברו הכתובים דרך משל. ואם נתאמת אצלנו בלא שום ספק שנעשו אותות ומופתים שנשתנה בהם הטבע. וכן נתאמת אצלנו שהשם יתברך יכול לשנות את הטבעים כרצונו לשים מעמקי ים דרך לעבור ולכסות פני האדמה מים. היתחייב מזה שנאמין שעל כל פנים ישתנו הטבעים תמיד בלא טענה וכי יסופר אלינו כי נראה במקום חמור מדבר ומגיד עתידות הנאמין ונחייב זה להאמין. כי דברה האתון אשר לבלעם לצורך שעה ולפלא הענין. ויותר מזה שנאמין אף שיבראו לעתיד כפים לעצי היער או שיושם פה לעצים ויהיו בעל שכל ודבור עד שירננו מפני שאמר הכתוב (ישעיה נ"ה) וכל עצי השדה ימחאו כף אז ירננו עצי היער. זה אינו מן הדעת שנאמר ככה שאין דבר מכריחו על זה עד שנאמר כן. כי באמת הרבה כתובים דברו דרך משל אבל כשיהיה הדבר מקובל בידנו למה נבטל הקבלה ואף על פי שתחייב החקירה הפילוסופית ביטולה ...

ואיני אומר שנסמך על הדין הזה להכזיב כל מה שיאמר כל חכם כי אילו אמרנו כן היה כסילות באמת. אך אני אומר במקום שיש מצוה או אפילו קבלה אין מדין האמת לבטל הקבלה מפני דברי החכם ההוא מן הצד הזה שאמרתי.

4 רמב"ן על בראשית פרק ט פסוק יב

(יב) זאת אות הברית אשר אני נותן המשמע מן האות הזה שלא היה קשת בענן ממעשה בראשית, ועתה ברא ה' חדשה לעשות קשת בשמים ביום ענן ואמרו בטעם האות הזה, כי הקשת לא עשאו שיהיו רגליו למעלה שיראה כאלו מן השמים מורים בו, וישלח חציו ויפיצם בארץ (תהלים יח טו), אבל עשאו בהפך מזה להראות שלא יורו בו מן השמים, וכן דרך הנלחמים להפוך אותו בידם ככה כאשר יקראו לשלום למי שכנגדם ועוד שאין לקשת יתר לכונן חצים עליו:

ואנחנו על כרחנו נאמין לדברי היונים שמלהט השמש באויר הלח יהיה הקשת בתולדה, כי בכלי מים לפני השמש יראה כמראה הקשת, וכאשר נסתכל עוד בלשון הכתוב נבין כן, כי אמר את קשת "נתתי" בענן, ולא אמר "אני נותן" בענן, כאשר אמר זאת אות הברית אשר "אני נותן" ומלת קשתי מורה שהיתה לו הקשת תחלה ולכן נפרש הכתוב, הקשת אשר נתתי בענן מיום הבריאה תהיה מן היום הזה והלאה לאות ברית ביני וביניכם, שכל זמן שאראנה אזכיר כי ברית שלום ביני וביניכם:

5 אבן עזרא הקדמה לתורה

הדרך הג' דרך חשך ואפלה, והיא מחוץ לקו העגולה, והם הבודאים מלבם לכל הדברים סודות, ואמונתם כי התורות והמשפטים חידות, ולא אאריך להשיב עליהם, כי עם תועי לבב הם, כי הדברים על צדק לא חלקו, בלתי בדבר אחד צדקו, אשר כל דבר מצוה קטנה או גדולה, בכף מאזני הלב תהיה שקולה, כי יש בלב דעה מחכמת יושב קדם נטועה. ואם הדעת לא תסבול הדבר, או ישחית אשר בהרגשות יתבר, אז יבקש לו סוד, כי שקול הדעת הוא היסוד, כי לא נתנה התורה לאשר אין דעת לו, והמלאך בין אדם ובין אלהיו הוא שכלו, וכל דבר שהדעת לא תכחישנו, כפשוטו ומשפטו נפרשנו, ונעמידנו על מתכונתו, ונאמין כי ככה אמתו, ולא נגשש קיר כעורים, ולפי צרכינו נמשוך הדברים, ולמה נהפוך הנראים לנסתרים? ואם יש מקומות שהם באמת נחברים, ושניהם נאמנים ברורים, מהם בגופות ומהם מחשבות, כמלת בשר וערלת לבות. ובעץ הדעת סוד ינעם, גם הדברים הם אמת כמשמעם. ואם יש איש לא יכילו זה רעיוניו, אם הוא חכם יפקח את עיניו, כי ימצא בתולדות רבים נוצרים כנחירים והלשון והרגלים לב' דברים: